

Notes als poemes

Visat núm. 15

(abril 2013)

per Josep Palau i Fabre

«Chercher une langue», diu Rimbaud. Tots els meus esforços per a intentar de reconquerir, corrent amunt de la llengua, aquella regió perduda on s'instal·laria el verb, culminen en el poema «L'Étranger».

Si pogués explicar amb precisió la meva impressió i les meves reaccions —el que em va passar— quan vaig llegir per primera vegada el poema de Baudelaire, «L'Étranger», potser quedaria automàticament explicat el que he de dir. El cert és que, per pretensiosa que pugui semblar l'afirmació, vaig tenir el sentiment, el convenciment, en llegir aquell poema, que em llegia a mi mateix. Vaig llegir-lo fins a esgotar-ne la lectura, una mica amb l'estranyesa i la incomprensió del salvatge o del simi que, per primera vegada, veu un mirall i s'hi veu. La seva reacció immediata és que el mirall li pertany: i jo estava segur que Baudelaire m'havia robat, anticipadament, una cosa que em pertanyia. No me'n vaig consolar fins a reconquerir-la.

Vaig llegir «L'Étranger» de Baudelaire en 1934 o 1935. Vaig escriure «L'Étranger» en 1947. Durant els dotze anys d'interval que van d'aquella lectura a aquesta escriptura se situen les meves reiterades escomeses al poema de Baudelaire, per a intentar llegir-lo enllà del poema, per a intentar descórrer el vel que em separava del misteri que el poema contenia. Vaig provar de traduir, o de retraduir el poema en català diverses vegades: resultava sempre d'una fredor i d'una pobresa corglaçadora. Tot el seu misteri i tot el seu perfum s'esvanien. D'on li venia la seva força? És evident que en aquest poema, potser el més gran que Baudelaire hagi escrit, tots els elements es donaven amb una simplicitat desarmant. El ritme era eurítmia, l'expressió era gest, i la paraula... era verb. No hi havia dubte que aquesta era la clau. Però, per què el poema continuava importunant-me amb tanta insistència?

No fou sinó a París que vaig escriure «L'Étranger». Potser perquè llegia el poema de Baudelaire en el cel gris, en el paisatge urbà... I potser perquè ja no el llegia, sinó que l'escrivia vivint-lo. Després, un bon dia, vingueren les paraules. Les paraules eren idèntiques a com jo les havia llegides en el poema de Baudelaire i em semblava gairebé inversemblant que no fossin les mateixes. La diferència que hi havia entre el poema de Baudelaire i el que jo havia escrit era la que separava, a partir del verb, la llengua francesa de la catalana, el que feia que no s'haguessin pogut trobar, tot i tenir un fons comú, el que feia que jo no fos Baudelaire encara que m'hagués semblat, a certs moments, poder confondre la meva identitat amb la seva. El que era cert, ara, era l'existència d'aquest element comú, darrera la llengua, que és el verb; i que jo no havia traduït d'una llengua a l'altra directament, sinó passant pel verb. La meva traducció era, per tant, una *traducció metafísica*. Aquest semblava el límit assignat a l'expressió humana; no em podia acostar del verb més del que amb aquest poema havia fet. Aquest és el motiu fonamental del meu silenci i, em penso, del silenci de la poesia moderna... Enllà d'aquesta regió s'acaben els mots, comença la mística, que es pot passar de les paraules. Per què tornar enrera? Habito una altra esfera i provo d'avançar-hi...